

EXISTENCIÁLNÍ PECH

Radek Touš

Miroslav Pech se jako povídkář v nové knize *Američané jedí kaktusy* v jistém ohledu „zklidnil“. Na rozdíl od povídkových knih *Napíšu Pavle* (2013) a *Ohromně utipná videa* (2014) jeho postavy už např. nemusí ve sklepech věznit mladou dívku, aby bylo zřejmé, že s nimi a se světem okolo není něco v pořádku. Pechovy fantazijní bizarnosti, které baví a pobaví, jsou v *Američanech* přepsány klidnou rukou a věcností, s jakou zachycuje osudy postav, působí ve výsledku snad ještě znepokojivěji.

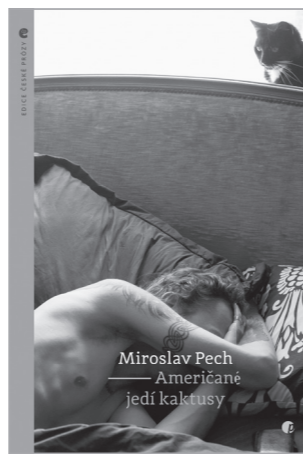
V celkem jedenácti povídkách sledujeme postavy buď v určité zlomové životní situaci, nebo při jakémsi vytržení ze stereotypního běhu života. Jejich repertoár přítom není vůbec omezený. Pech dokáže přesvědčivě sugerovat pocity malého chlapce, který se poprvé střetává se zranitelností a slaboštvím svého otce (*Příběh o sněhu a pudinku*), stejně tak jako „přebytek otce“ a jeho pokulhávání za odrůstajícím synem (*Nelam si s tím hlavu*).

Píši sugerovat, protože Pechův vypravěč se nevydává na důkladné psychonarativní výpravy do mysli postav. Pouze v krátkých a úsečných větách s minimální subjektivitou zaznamenává chvění na vrcholu ledovce. Připomíná kouzelníka, který čtenáři mává před obličejem a odvádí tak jeho pozornost od toho, co je skryto pod hladinou věčného popisu, co je důležité a co svou lakoničností znejasňuje a zmnohovyznamňuje. Mnohdy zachází až tak daleko, že čtenáři nasazuje oko kamery, text samotný pak získává podobu filmového scénáře: „*Ložnice. Muž stojí před zrcadlem jenom v trenýrkách a pozoruje se. Na ramínku má pověšený oblek. Do pokoje vchází žena. Dívá se na muže.*“ (s. 7). Dokonce i samot-

né postavy se často ocitají jako by mimo sebe a své emoce registrují pouze na základě jejich zřetelných tělesných projevů.

Povrchní věcnost, lakoničnost a zdůrazněná tělesnost postav, to všechno se objevuje třeba ve známém Camusově *Cizinci* a *Američané* mají s existenciálním životním pocitem skutečně hodně společného. Pechovi hrdinové jsou mimozemšťané ztracení ve světě, nejsou schopni nebo odmítají se srovnat s jeho chodem, a proto v něm působí nenáležitě. Místo toho, aby sledovali natáčení porna, prohlíží si ostatní místnosti bytu: „*Když přijdu do obýváku, jsou už herci srovnáni a kameraman natáčí. Carlos stojí u okna a soustředěně oba herce pozoruje.* Dívka má hlavu v mužově rozkroku a rytmicky jí pohybuje. Je mi trapně a vracím se do kuchyně. Asi po pěti minutách zaslechnu dívčin slabý, zato však naléhavý hlásek. *‘Ty vogo, vyjke.’*“ (*Porno*; s. 19). Jsou vyváděni z kavárny, aniž by měli ponětí proč (*Jiný ráno*), anebo až naturalisticky odmítají nadále plnit svou společenskou a pracovní roli (*Zastávka*). Jejich osamělost, fyzická i psychická bolest bývají završeny rezignovaně ironickým humorem, stejně jako mrazivou tečkou. Terčem Pechova nepodbíživého ironizování je pak i klišoidní představa o dostatečnosti konzumního způsobu života (k čemuž navádí i titulní povídka *Američané jedí kaktusy*) nebo pokleslost zpravodajských médií.

Snad jen syžetovost povídek se tomuto srovnání vymyká. Pech promyšleně pracuje s dynamikou. Tím, že text fragmentuje, proplétá jeho dějové linie a oslabuje mezi jeho částmi dějovou kauzalitu, je schopný tu přidat a tu zas ubrat, jak si to text žádá. Zároveň nedořikává, pouze naznačuje a zahaluje tak příběhy tajemstvím až do významově otevřeného konce. Čtenář je pak nucen, podobně jako v případech Pechovy románové

prvotiny *Cobainovi žáci* (2017), sáhnout hluboko za text a popasovat se s ním sám, bez jakéhokoliv interpretacího polotovaru.

V tomto ohledu považuji za nejzdařilejší krátké, často pouze pětistránkové povídky, jakési (ne) příběhy oholené na kost, v nichž se vlastně nic neděje. Které ale znepokojují, strhávají ze čtenáře každodenní nános otupělosti a vrací mu oči dítěte. *Američané* jitrí čtenářovy smysly a žalobným ukazovákem i ironickým prostředníkem míří na nesmysly ve zdejším světě.

Miroslav Pech: *Američané jedí kaktusy*. Protimluv, Ostrava 2017

„SHRBENÝ OBRYŠ BOLESTI“

Petr Ligocký

Těmito slovy by se dala charakterizovat náplň nové básnické sbírky slezského barda Davida Batora, jež vyšla v letošním roce v nakladatelství Sursum. Bátorův v pořadí sedmý básnický titul nese lakonický název *Darkovské básně*, který už sám napovídá, odkud autor při psaní čerpal. *Darkovské básně* jsou souborem básní inspirovaných karvinským Dar-

kovem, nebo přesněji lázněmi, které se tam nacházejí. Je více než zřejmé, že po téměř dvouleté odmlce přivedl Bátor na svět knihu, která se jakoby vymyká jeho dosavadní básnické tvorbě.

Myslím, že Davida Batora není v našem regionu nutno blíže představovat, v Protimluru se totiž jeho texty objevují celkem pravidelně. Těm z vás, kteří jste však o něm dosud neslyšeli, bych o něm rád sdělil několik informací. Bátor má na svém kontě řadu básnických sbírek, z jeho nedávných počínů bych jmenoval alespoň sbírku *Zbuj* (2015) napsanou celou ve slezském nářečí nebo sbírku *Hrubá zeď slova* (2016) inspirovanou rázovitými postavkami, se kterými se setkával při práci ve „fabrice“. Okrajově se Bátor věnuje také psaní prozaických, písňových a publicistických textů. Mimo to je rovněž zakladatelem a hlavním organizátorem Branského Literárního Festivalu. O Bátorově tvorbě z poslední doby by se dalo hovořit jako o jakémsi „životopisání“ („žyciopisanie“) – tímto termínem se v polské literatuře označuje způsob prolínání literatury se životem a naopak. Tvorba Davida Batora, trpícího vážnou nemocí, která mu již několik let působí nesnesitelné bolesti zad, se taktéž výrazně prolíná s jeho fyzickou existencí. Právě kvůli své nemoci se básník často vydává do nedalekého Darkova.

Než přejdu k náplni samotné sbírky, musím říct i něco k její vizuální podobě. Samotná kniha je maličká a útlá, ostatně taková, jako jsme u básnických titulů posledních let zvyklí. Její obálku zdobí matná fotografie se zátiším a sochou z darkovského lázeňského parku. Osobně si myslím, že by Bátorově sbírce slušela decentnější grafická úprava, zkrátka něco nenásilného s minimalisticky pojatými ilustracemi. Obálka připomínající reklamní letáček

Lázní Darkov totiž dle mého soudu zbytečně snižuje hodnotu té jinak vydařené knížky. Po formální stránce jsou Bátorovy jednotlivé darkovské verše vesměs jakési drobné poetické miniatury, a ačkoli se tedy nemohou pyšnit žádným novátorským zpracováním, neubírá jim to na síle. Jedinou výhradu mám k autorovým častým dedikacím u jednotlivých básní, které na mě osobně působí tak nějak rušivě, jako by tyto texty vůbec nebyly určeny obecnému čtenáři. To stejné Bátorovým básním vytýkal v jednom ze svých článků také ostravský básník a publicista Ivan Motýl a mně nezbyvá než s ním souhlasit.

Bátorova nová sbírka se skládá ze tří samostatných oddílů, inspirovaných jeho třemi pobyty v karvinském sanatoriu (2015-2017). I přes tuto skutečnost není sbírka tematicky ani formálně roztržštěná. Poetiku i atmosféru, kterou si v básních Bátor předznamenal, se mu podařilo udržet až do konce. Korektor Bátorovy sbírky Jakub Chrobák v předmluvě poznamenává, že se jedná o „soubor z rodu příležitostných knih, (...) vycházející z konkrétních reálií“, zároveň také dodává následující: „Kdo by čekal lidumilnou a kratochvilnou sestavu říkaček k uctění památky zdravotnického personálu a spolupacientů, bude vyveden z konceptu“. *Darkovské básně* přinášejí totiž poezii velice osob-

ní, bolestnou a autenticky prožitou, což je dle mého názoru i její hlavní předností.

Básně jsou inspirovány Darkovem a jeho okolím. Nalezneme v nich vesměs lyrické popisy procházek po lázeňském parku. Bátor si ve své meditativně laděné duchovní lyrice všímá rozpraskané kůry stromů i rozmarů málokdy předvídatelného počasí. Zachycuje také pacienty a jejich návštěvami prosezené lavičky, sochy zdobící darkovský park i kolem se rozprostírající budovy, ale i některé ze svých spolupacientů a sestřiček, které při něm stály v jeho každodenních útrapách. Ve srovnání se svou poslední sbírkou, výše zmíněnou *Hrubou zdí slova*, ve které šlo básníkovi především o zachycení atmosféry dělnického Slezska, se nynější Bátor noří do sebe, do svých myšlenek i obav, které jej dennodenně sužují. Píše o univerzálních pravdách. Postupně také rekapituluje svoji životní cestu. Svou iniciační pouť a z ní vyplývající vnitřní proměnu zachytil básník s nadhledem např. v básni *Český Těšín*, kde píše: *Do očí vrazí ti / cedule s alkoholem / koloniál je vystlaný / chlastem po nebesa. / Dávno jsi opustil / tu stezku, ty starý vole, / teď zajímají tě ulice, ženy / a tajemství tohoto světa.*

Co mě na Darkovských básních rozhodně zaujalo, jsou Bátorovy silné lyrické obrazy. Současný Bátor již zkrátka není tím popisovatelem svérázných slezských postavíček a charakterů, ale impresionistou, který dokáže vylíčit neopakovatelné okamžiky, jaké kolem nás kouzlí naše podkopaná, průmyslem zohavená slezská krajina. Tak např. v miniatuře s názvem *Kaštan: Pyramidy bílých květů / prokreslené světlem, / listy cosi šeptají Bohu... / zabydlel se v nich*. Toto je podle mě opravdově zachycená síla okamžiku. V básni *Javor nám básník ukáže zase obraz jiného stromu: Rezavějící javor v parku / s drsnými jizvami kůry. / Shůry po něm cinká déšť / Tichou hudbu svě-*

ta /nalezneš jen v mlčení. Stejně silně na mě zapůsobilo Bátorovo líčení karvinského nebe před bouří: *Před bouří v Darkově /stromy se roztančí /(..) /mezi stromy visí černé mraky / a ticho chladne jako svěšená mrtvola, / vraky slov plují podvědomím, / dešť prokreslí krajinu modlitbou.* Impresionismus s transcendentálním přesahem, takto bych označil směr Bátorovy sedmé sbírky.

Ani tentokrát se zde nezapře Bátorův obdiv k ikoně slezské literatury – básníkovi Petru Bezručovi. Bezručovský motiv v minulosti tolik utlačovaného Slezska jako by v pozadí doprovázel básníkovu osobní strastiplnou životní pouť. Z jednotlivých textů jde cítit, že Bátor je se svým rodným krajem srostlý jako málokdo. V básni *Olše II* otevřeně prožívá bolestný úděl svého regionu: *(..) život rozpraskaný podzemím, / tak řeko krásná, líně jdeš / a černé stíny v tobě hoří: / jsou to osudy zasypaných horníků / a slzy jejich žen máčené v hoři, / to všechno jsem zahlédl v hloubce / tvých vln a divně je mi u srdce / a veršem svým stín smutku nezbořím.* Stěžejní je však pro celou knihu téma osobní i kolektivně prožívané bolesti, která nikdy nezmizí; bolesti, kterou není s to pochopit nikdo, kdo si něčím podobným na vlastní kůži neprošel. V básni *Lavičky* autor nad bolestí existenciálně rozjímá: *Lavičky v parku / jsou těly zatížené / křiví je bolest zlá / i když jsou opuštěné. / Bolest vpitá do dřeva / nezmizí – Ta zůstává.* Celá sbírka se pak uzavírá o něco optimističtěji: *Co zbude jednou / z veškeré bolesti? / Jen stín rozmazaný / na dně jódové lázně.* Není to tedy jen téma bolesti, které sbírku prostupuje, ale také motiv milosti, která nás tohoto utrpení zbavuje.

Osobně musím říci, že mě Bátorova nová sbírka příjemně překvapila. Líbí se mi reflexivní směr, jakým se autorova aktuální tvorba ubírá (i přes občasnou formálně-poetickou zastaralost). Je v něm hloubka a spousta působivě lyricky popsáných, nadčasov-

vých pravd, které nutí k zamyšlení. Nutno dodat, že Bátor již teď plánuje vydání další knihy. Jeho nová básnická sbírka ponese symbolický název *Rozhraní*. Nechme se tedy překvapit, co tento titul přinese.

David Bátor: *Darkovské básně.* Žár – Sursum, Ostrava – Tišnov 2018.

ULICÍ DOLOROSA TEĎ

Petra Mladějovská

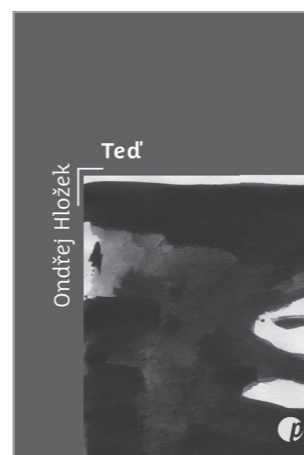
Ondru Hložka osobně znám. Je velmi činorodý – má na svém básnickém kontě už řadu básnických sbírek vydaných ať už knižně nebo v elektronické podobě (*Tížiny*, 2011; *Domů*, 2013; *Otluky*, 2013), některé básně mu byly otištěny i časopisecky. Je nositelem několika literárních cen, z nich zmiňme alespoň Literární cenu Vladimíra Vokolka z let 2009 a 2011.

Jeho básně byly přeloženy do slovinštiny, maďarštiny, francouzštiny a italštiny. A nebyl by to Ondřej, kdyby se neangažoval i na poli pořadatelském – organizuje akce jako *Básnické hlasy*, *Open Air Happening* Vikštejn ad. Zkrátka komu se nelení, tomu se to píše (lehce upraveno pro naše recenzní potřeby). Dokladem toho jsou i dvě sbírky, které zde budou podrobeny reflexi. Sbírkou *Ulicí Dolorosa* a *Teď* vyšly v poměrně krátkém časovém odstupu v roce 2017. Od počátků už Ondřej Hložek ušel kus cesty...

Ulicí Dolorosa je tvořena texty ze souborů *Ulicí Dolorosa* (2016), *Pátý den* (2013) a *Dnavá chůze* (2013–2015). Sbíрка je svou velikostí tak akorát do ruky, není tomu tak ale s obsahem. Ten do ruky nestačí, je výrazně zádumčivý, plný loučení, doprovázení, me-

lancholických vzpomínek a ptaní se po něčem, co jde ovlivnit jen velmi málo. Vzhled evokuje studijní index (hlavně svou velikostí), použité barvy (černá obálka s bílou tiráží a kresbou) působí až smutečně, k tomuto pocitu přispívají i ilustrace Nely Bártové (kresby lidské postavy v různých polohách). Sbíрка ve skutečnosti není tak temná jako její vizáž. S tímto laděním si nezádá ani sbírka *Teď*, u které sice převládá také tmavá barva, také kontrast (hra) světlé barvy s tmavou, působí však na mě upraveněji a jaksi líbivěji.

Ulicí Dolorosa je rozdělena do tří oddílů, je to hlavně z důvodu časového vzniku jednotlivých básní, tematicky jsou oddíly příbuzné a některé motivy prochází celou sbírkou. Sbíрка *Teď* žádné rozdělení nemá. Co je oběma ale společné, je jejich výrazná lyrčnost, až jakási obrazová výpravnost, rytmika a dramatická dikce. V citlivějších místech se však neubránily patetickému utápění ve vlastních bolestech, stescích: „*Vzal jsem si zálohu / na vlastní život. / A teď se dívám, jak mi kradou / obrazy a balí je k odvozu.*“ Myslím, že Hložek umí být v poetickém sdělení lepší, jako např. v této básni: „*Je smrtno, / kosti v neklamných polohách, / že ještě je několik / nezanedbatelných písmen / před bílou plochou. // Do vyhnutí vzdorují, / vrní podvázané / a obalují se významy, / nepravdou.*“ V *Ulicí Dolorosa* panuje zvláštní bezčasí, ale zároveň s podmalbou čehosi vnitřního, kdy je lyrický subjekt intimní, svěřující se. Nechybí ani to božské, kdy se mluví obrací s výtkou, křivdou, prostým konstatováním, odvoláváním se k vyššímu principu, k nejvyšší autoritě („*...Kde, Pane, nechal jsi chvíli / pro prázdno. / Až za posledním listem kalendáře.*“). Tyto atributy se objevují i ve sbírce *Teď*: „*Ty víš, Pane, / Jak chutná slítování, / ... Jsem věrný, Pane, / i proto se k tobě, / vracím, / bez chuti pohnout / životem nedospělce.*“ V téže sbírce je

patrná i bipolarita událostí, kontrast lesku a matu života („*Pak složili její nohy, / vyhublé tyčky bez masa / do tmy se zipem. / Ještě rok stála / ta prázdná postel / s flekem na matraci / v ložnici, / s pachem / metabolických pozdravů. / Ten den bylo hezky, / teď si vzpomínám.*“).

Sbíрка *Teď* i přes své tmavější tónování obálky nepůsobí temným nebo skličujícím dojmem. Tuto představu o jakési přehnané meditaci či zádumčivosti ostatně vyvažuje ilustrace Michaely Mainx, a byť nepůsobí příliš optimisticky, přesto vkusně a elegantně doprovází celkové vyznění sbírky. Témata ve sbírce *Teď* mohou rezonovat i v nás (Hložek si je ostatně nijak nepřivlastňuje, nenárokuje si jejich ojedinelost tak, že by se dotýkala pouze jeho), potkáváme je, nedají se obejít, někdy jsme s nimi v přímém střetu (smrt, loučení, Bůh, *všední* připomínky okolního světa, zasuté vzpomínky, které se stávají kardinálními třeba pro svoji neopakovatelnost nebo nezapuditelnost), např.: „*Tolik tváří / se s tebou loučí. / Umělé chrupy, / fialové rtěnky. / A tvoje pergamenově žlutá / se nebojí ohně. // Ostrý plamen tě olízne, / ten, co ses ho dožadoval / celý život.*“ Lyrický subjekt zde dokáže být emotivní, citlivý, nikoli však patetický, básnické obrazy tu neslouží jako pouhé kulisy, ale jako pulzující a určující moment: „*Děda tě vlastně ani nechoval, / vzpomněl si otec / po devětatváceti letech. // To po-*

sunuté pouto / mezi mnou a ním / tak povolilo. / Kolem nohou se začalo / uzlovat něco, / vyvrácené před chvílí / zkořenů. / Nevěděl jsem o tom nic.“

V obou sbírkách se Hložkovi daří podržet prchavý moment událostí a dějů, stejně tak tomu je u vracejícího se a opakujícího se motivu smrti v jakékoli podobě, smrt zde obchází a prostupuje velkou část básní. Ve sbírce *Teď* je cosi tepajícího, probíhajícího, co nejde (lehce) zachytit a ukotvit. Zobrazený život je nepatrně veselější ve sbírce *Teď*, v *Ulicí Dolorosa* je výrazně smutnější, pošramocnější, bolavější.

Verše obou sbírek jsou vznosné, vystavěné na silných motivech a obrazech, jejichž příměst, uvěřitelnost a dojemnost jim nelze upřít (v některých místech nadnesenou). Hložkovi se podařilo poeticky zachytit životní pochody, kterým se nelze vyhnout, jsou nám zkrátka kladeny do cesty. Kdyby se pro příště vyvázal ze zádumčivého ladění (netvrđím oprostil), kdyby texty „odlehčil“ tematicky a verše byly říznutější a něčím prostějším, aby měl čtenář čas vydechnout, tak by to určitě neuškodilo. I přes tuto osobní a křehkou „tížinu“ bych doporučila se *Teď* vydat *Ulicí Dolorosa*.

Ondřej Hložek: *Ulicí Dolorosa.* Pavel Kotrla – Klenov, Bystřička 2017

Ondřej Hložek: *Teď.* Protimluv, Ostrava 2017